

ФІЛОСОФІЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ КРИЗЬ ПРИЗМУ МЕТОДОЛОГІЧНОЇ ЕКЛЕКТИКИ: ПОРІВНЯЛЬНО-АНАЛІТИЧНИЙ ВИМІР

КИВЛЮК, ОЛЬГА¹

Анотація

Використання штучного інтелекту (ШІ) на побутовому рівні, в освітніх, виробничих, соціально-правових і т.д. практиках, перестає бути лише технічним інструментом для пошуку інформації, генерування, представлення та обробки даних. ШІ перетворюється на вагомий чинник соціальних трансформацій, що впливає на комунікацію, управління, публічну сферу, виробництво знання, практики прийняття рішень, науково-дослідницьку діяльність та способи конструювання соціальної реальності. Проблематика ШІ у філософському вимірі набуває особливої як теоретичної так і практичної значущості, оскільки йдеться не тільки про масове використання технологічної інновації, а про зміну конструкту взаємодії людина – суспільство – техніка. Тобто необхідність філософського осмислення даної проблематики – очевидна, а звернення до методологічної еклектики є виправданим, адже саме такий підхід дає змогу уникнути однобічності, виявити евристичний потенціал різних філософських традицій і сформувати цілісне бачення ШІ в контексті сучасних соціальних змін. Неспинний розвиток ШІ як соціокультурного феномену, що потребує філософського осмислення та його практичне використання у всіх сферах людської життєдіяльності створює низку проблемних запитів щодо онтологічного статусу ШІ та методології його дослідження в межах гуманітаристики. У сучасному філософському дискурсі проблема ШІ розглядається через призму соціальної філософії, філософії науки і техніки, феноменології, етики тощо. Концептуальні підходи щодо осмислення ШІ розглядаються в роботах: А. Тюрінга, Дж. Серла, Е. Кларка, Д. Чалмерса, Г. Дрейфуса, Д. Айді, Л. Флоріді, Ю. Н. Харарі, Н. Бострома, Ш. Валлор, Б. Латура, М. Гайдеггера, Ю. Габермаса, де акцентується увага лише на окремих аспектах проблеми. Це засвідчує необхідність порівняльно-аналітичного синтезу наявних підходів та підтверджує методологічну доцільність звернення до еклектизму як до впорядкованої дослідницької стратегії. Обґрунтування методологічної виправданості еклектичного підходу у філософії ШІ через порівняльно-аналітичний розгляд фундаментальних концепцій ШІ та виявлення їх евристичного потенціалу для цілісного осмислення взаємодії людини та ШІ.

Констатуючи той факт, що ШІ є багатовимірним феноменом, який поєднує когнітивний, антропологічний, технократичний, соціально-філософський та етичний виміри. Показано, що порівняльно-аналітичний підхід зосереджується на проблемах інтелектуальності, мислення і симуляції розуму; феноменологічний – на трансформації людського досвіду й технічному посередництві; соціально-філософський вказує на зміні комунікативних практик, владних механізмів і статусу людини в алгоритмізованому суспільстві; а етичний концентрується на питаннях відповідальності, контролю та нормативного регулювання. Обґрунтовано, що методологічна еклектика у дослідженні ШІ є не довільним поєднанням різнорідних концепцій, а впорядкованою дослідницькою стратегією, яка дає змогу інтегрувати евристичні можливості різних підходів відповідно до складності самого об'єкта дослідження. **Висновки.** Філософія штучного інтелекту в сучасному науковому філософському дискурсі, закономірно, розвивається в умовах методологічної еклектики, оскільки окремі концептуальні підходи не забезпечує ґрунтового пояснення цього феномена. Обґрунтовано, що методологічно впорядкована еклектика є виправданим механізмом порівняльно-аналітичного дослідження ШІ, оскільки сприяє цілісному розумінню його природи, функціоналу, впливу на людину та суспільство в контексті гуманітаристики.

Ключові слова: штучний інтелект, методологічна еклектика, порівняльно-аналітичний підхід, людина, порівняльно-аналітичний підхід, філософія штучного інтелекту.

Актуальність дослідження. Використання штучного інтелекту (ШІ) на побутовому рівні, в освітніх, виробничих, соціально-правових і т.д. практиках, перестає бути лише технічним інструментом для пошуку інформації, генерування, представлення та обробки даних. ШІ перетворюється на вагомий чинник соціальних трансфор-

мацій, що впливає на комунікацію, управління, публічну сферу, виробництво знання, практики прийняття рішень, науково-дослідницьку діяльність та способи конструювання соціальної реальності. Проблематика ШІ у філософському вимірі набуває особливої як теоретичної, так і практичної значущості, оскільки йдеться не тільки про масове використання технологічної інновації, а про зміну конструкту взаємодії людина – суспільство – техніка. Алгоритмічні системи, так звані протоколи, дедалі активніше беруть участь

¹ Київський університет інтелектуальної власності та права (Київ, Україна)
E-mail: o.p.kyvliuk@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7900-9299>

у процесах соціально-правового впорядкування, інформаційної селекції, формування суспільної думки в контексті міжсуб'єктивного осмислення реальності, контролю та моделювання поведінкових практик, що створюють виклики людській автономії раціонального мислення, відповідальності за свої рішення, свободи вибору без навіювання, довіри та встановлення кордонів делегування повноважень технічним системам.

Нині ШІ – це не просто ізольований, спеціальний, професійно спрямований інструмент, який насправді вже повноцінно функціонує в цифровому суспільстві (феномен, який досліджується в міждисциплінарному вимірі), а інтегрований інтелектуальний продукт, що трансформує пізнавальні процеси, комунікаційні принципи, аналітичну діяльність, механізми влади, змінює уявлення про межі людського розуму, творчі можливості, відповідальність тощо. Тобто необхідність філософського осмислення даної проблематики – очевидна, а звернення до методологічної еkleктики є виправданим, адже саме такий підхід дає змогу уникнути однобічності, виявити евристичний потенціал різних філософських традицій і сформувані цілісне бачення ШІ в контексті сучасних соціальних змін.

Постановка проблеми. Бурхливий розвиток ШІ як соціокультурного феномену, що потребує філософського осмислення та його практичне використання у всіх сферах людської життєдіяльності створює низку проблемних запитів щодо онтологічного статусу ШІ та методології його дослідження в межах гуманітаристики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасному філософському дискурсі проблема ШІ розглядається через призму соціальної філософії, філософії науки і техніки, феноменології, етики тощо. Концептуальні підходи щодо осмислення ШІ розглядаються в роботах: А. Тюрінга, Дж. Серла, Е. Кларка, Д. Чалмерса, Г. Дрейфуса, Д. Айді, Л. Флоріді, Ю. Н. Харарі, Н. Бострома, Ш. Валлор, Б. Латура, М. Гайдегера, де акцентується увага лише на окремих аспектах проблеми. Це засвідчує необхідність порівняльно-аналітичного синтезу існуючих підходів та підтверджує методологічну доцільність звернення до еkleктизму як до впорядкованої дослідницької стратегії.

У цьому контексті еkleктизм слід розуміти не як механічне поєднання різномірних концепцій, а як обґрунтоване залучення тих пізнавальних ресурсів різних філософських підходів, які

дають змогу цілісно осмислити штучний інтелект як багатовимірний феномен. Саме методологія еkleктизму уможливорює поєднання аналітичного бачення ШІ як форми інтелектуальної функціональності, феноменологічного аналізу його впливу на людський досвід, соціально-філософського осмислення алгоритмізованих форм взаємодії та етичної рефлексії щодо відповідальності, контролю і меж делегування рішень технічним системам. Отже, еkleктичний підхід у дослідженні ШІ постає методологічно виправданим, оскільки дозволяє подолати однобічність монопарадигмального аналізу й сформувані цілісне уявлення про природу, функції та наслідки розвитку ШІ в сучасному суспільстві.

Постановка завдання. Обґрунтування методологічної виправданості еkleктичного підходу у філософії ШІ через порівняльно-аналітичний розгляд фундаментальних концепцій ШІ та виявлення їх евристичного потенціалу для цілісного осмислення взаємодії людини та ШІ.

Виклад основного матеріалу. На наш погляд, філософію штучного інтелекту варто розглядати крізь призму дуальності людського відношення до нього: з одного боку, людина постає як суб'єкт, що проектує, навчає, наділяє ШІ функціональною раціональністю, а з іншого – як користувач/інтелектуальний аматор, який дедалі частіше сприймає ШІ як «вищий розум», тобто критично мислячу, швидшу й аналітично потужну інстанцію. У такому ракурсі проблема виходить за межі суто технічного аналізу й набуває філософсько-антропологічного – *«Людина є мірою всіх речей: існуючих, що вони існують, і неіснуючих, що вони не існують»* (Протагор), соціально-філософського та етичного змісту, оскільки йдеться про зміну статусу людини у взаємодії з власним «творінням». Саме тому еkleктичний підхід є методологічно виправданим та спроможним поєднати різні філософські оптики – від аналітичного осмислення інтелекту до феноменології досвіду, філософії технологій, етичних цінностей й соціальної філософії – для цілісного розуміння ШІ як феномена, що одночасно є продуктом людського розуму і чинником його переосмислення.

Досліджуючи філософію ШІ крізь призму еkleктики, конструктивно трактувати еkleктику не як механічне змішування непок'єднаних на перший погляд ідей, а як метод селективного триєдиного процесу – створення, розмноження та просування кількох філософських підходів, кожен з яких висвітлює лише один аспект про-

блеми. У випадку філософії ШІ жодна окрема традиція – аналітична, феноменологічна, екзистенціальна, етична чи технофілософська – не охоплює повністю ані природу штучного інтелекту, ані зміну людської суб'єктності у взаємодії з ним. Саме тому порівняльний аналіз сучасних філософських концепцій дозволить обґрунтувати еклектичну модель осмислення ШІ як одну з вірогідних.

У найзагальнішому вигляді, з огляду на те, що філософія покликана формулювати актуальні проблемні питання та пропонувати їх концептуальне осмислення, до числа центральних, на наш погляд, належать такі:

– Чи може «машина» самостійно творчо мислити, чи – це алгоритмічні протоколи?

– Чи може «машина» співчувати в процесі комунікації або мовної імітації?

– Чи може мати ШІ-спілкування емоційне/етичне/емпатичне забарвлення і на чому воно базується?

Отже, спробуємо здійснити порівняльно-аналітичний розгляд фундаментальних концепцій ШІ щодо цілісного осмислення його взаємодії з людиною в межах еклектичного підходу.

Класичною точкою відліку щодо філософії ШІ вважається підхід А. Тюрінга, який спрямував питання про машинне мислення в площину поведінкової перевірки, де ШІ як система здатна імітувати інтелектуальну діяльність. У праці «Обчислювальні машини та інтелект» він фактично запропонував оцінювати не внутрішню природу мислення машини, а її здатність демонструвати інтелектуально релевантну поведінку в комунікативній ситуації. У межах цього чітко визначеного методологічно підходу, взаємодія людини і ШІ осмислюється як перевірка функціональної еквівалентності. Тобто, якщо алгоритмічна система здатна підтримувати продуктивний діалог на людському рівні, її можна вважати інтелектуально здатною (Turing, 1950).

В межах феноменологічної традиції Дж. Серла у праці «Свідомість, мозок і програми» аргументовано спростовує тезу, щодо ототожнення символічної обробки з розумінням. Дана концепція полягає в тому, що машина може генерувати нові й навіть вражаючі результати, але це не доводить наявності власного смислотворення чи свідомого творчого акту – «синтаксис не породжує семантики». У контексті взаємодії людини та ШІ зовнішня мовна чи логічна переконливість системи ще не доводить наявності у неї свідомості

або унікального розуміння. Значення ключових ідей Дж. Серла для сучасної філософії ШІ полягає в тому, що він окреслює межу між функціональністю та семантичною насиченістю, тобто між технічною продуктивністю і людським виміром смислового конструювання. Функціональна успішність технологічної системи/програми не тотожна наявності внутрішнього досвіду, тому еклектичний підхід не повинен ототожнювати мовну продуктивність ШІ з людською свідомістю. Критичний підхід Дж. Серла важливий як застереження проти антропоморфізації сучасних мовних моделей (Searle, 1980).

Іншу перспективу розкриває концепція розширеного розуму Е. Кларка та Д. Чалмерса в однойменній праці. Мислення, на їх думку, не локалізується в межах мозку, а може бути розподіленим між людиною, зовнішніми носіями пам'яті, середовищем і технічними засобами. Це дозволяє розглядати ШІ як частину когнітивної екосистеми людини, як форму гібридної кооперації, як особливий формат спільного інтелектуального функціонування людини і цифрової системи, що розширює людські можливості та перспективи в контексті вибору, пам'яті, аналізу, прогнозування, прийняття рішень. Дана концепція визначає ШІ не обов'язково як суб'єкт, але ж вже точно не просто як нейтральний інструмент, що в контексті еклектичного підходу дозволяє поєднати аналітичну філософію свідомості з філософією техніки (Clark, Chalmers, 1998).

Феноменологічний і постфеноменологічний підходи зміщують акцент із проблеми інтелекту «машини» на трансформацію людського досвіду в умовах технічного посередництва. У цьому контексті важливими є ідеї М. Гайдеггера, Г. Дрейфуса та Д. Айді. Наприклад, філософія техніки М. Гайдеггера (Heidegger, 1977) дозволяє розглядати технологію не лише як засіб, а як спосіб розкриття, бачення, оцінки, буття у світі, новітню форму технологічного упорядкування реальності; Г. Дрейфус (Dreyfus, 1992) наполягає на тому, що людське мислення не може бути повністю зведене до алгоритмічних протоколів та логічних схем, оскільки воно вкорінене в тілесності, інтуїції, евристичності, практичній залученості та контекстуальності; Д. Айді (Ihde, 1990) показує, що технології ШІ медіують людське сприйняття, діяльнісні наративи, практичний досвід, що характеризує взаємодію як цифрове посередництво.

Саме ця традиція особливо продуктивна для осмислення повсякденної взаємодії з алгоритмами, чат-ботами, рекомендаційними системами та цифровими асистентами. Якщо зіставити її з сучасними дискусіями про великі мовні моделі, то стає очевидним, що навіть високий рівень мовної компетентності систем ще не доводить наявності екзистенційно втіленого розуміння, характерного для людини. В еkleктичному синтезі ця теза потрібна для того, щоб не втратити антропологічну специфіку людини.

Проведений аналіз уможливив перехід від питання «Чи мислить машина?» до питання «Яким чином ШІ впливає на спосіб людського буття, бачення світу та взаємодії з ним?»

Відповідаючи на запитання «Чи може «машина» самостійно творчо мислити?», ШІ доцільно розуміти не як автономну «металюдську здібність», а як колабораційну творчість у взаємозв'язку «людина – модель – дані – інституції – інтерфейси». У цьому сенсі «машина» не просто виконує протоколи, але й не створює, у традиційному людському значенні слова, ізолювано. ШІ виступає співучасником соціотехнічного процесу, де людська постановка завдання, культурні корпуси, інфраструктура і алгоритм спільно породжують/генерують новий результат. Саме таку логіку добре підтримують підходи Б. Латура, Л. Флоріді та Ш. Валлор, які зміщують увагу з «внутрішньої душі машини» на агентність, мережеву взаємодію та вплив технологій на людську творчу спроможність.

Л. Флоріді трактує ШІ як нову форму штучної агентності, інфосфери та інфоетики і пропонує розглядати етику ШІ як частину ширшої інформаційної екології. Даний концептуальний підхід можна назвати інформаційно-екологічним. ШІ тут мислиться як елемент ширшої інфосфери, а етика ШІ розглядається в межах питання впорядкування цифрового середовища, в якому існує людина. Л. Флоріді послідовно зміщує акцент із фантазій про «надсилу ШІ» до проблем штучної агентності, соціальних наслідків, управління і нормативного дизайну. Для еkleктичної оптики це дуже цінно, бо дозволяє з'єднати філософію техніки, прикладну етику, політичну філософію та питання людської автономії (Floridi, 2020; Floridi, 2023).

Ш. Валлор аналізує технології через оптику етики чеснот і ставить питання про те, як вони трансформують моральний характер людини. У такому контексті технології, зокрема й системи

ШІ, розглядаються не як нейтральні інструменти, а як чинники, що здатні змінювати звички, моделі поведінки, способи реагування, практики відповідальності й характер морального вибору. На думку дослідниці, взаємодія з інтелектуальними системами може як сприяти розвитку окремих чеснот (розсудливості, уважності, відповідальності, здатності до співпраці), так і, навпаки, послаблювати автономію, емпатію, критичність мислення та готовність до морального самозобов'язання. Тобто питання полягає не лише в тому, «Що саме робить технологія/ШІ?», а й у тому, «Якою людиною стає суб'єкт у процесі тривалої взаємодії з нею?». Ключові ідеї Ш. Валлор є особливо важливим для філософії ШІ, оскільки зміщує акцент із функціональних можливостей на їхній вплив на моральне самоконструювання людини та етичну якість її буття в цифровому середовищі (Vallor, 2016).

Акторно-мережева теорія Б. Латура уможливує бачення ШІ як учасника ширших мереж взаємодії, де дія розподіляється між людьми, техніками та інституціями. У цьому контексті еkleктичний підхід до дослідження ШІ дає змогу поєднати соціально-філософський аналіз мережевої взаємодії з етичним, технократичних і комунікативним вимірами осмислення ШІ, де його вплив визначається не лише технічними характеристиками, а й місцем у мережі соціальних відносин, владних структур, комунікативних процесів і нормативних очікувань. Тобто акторно-мережева теорія Б. Латура підсилює тезу про те, що цілісне дослідження ШІ можливе лише за умови інтеграції різних концептуальних підходів, здатних охопити його як багатовимірний соціотехнічний, а можливо і соціокультурний феномен (Latour, 2005).

Акцентуючись на ризиках суперінтелекту та довгострокових наслідках втрати контролю над інтелектуальними системами Н. Бостром репрезентує більш радикальну стратегію філософського осмислення ШІ, в межах якої центральною стає не стільки проблема його поточного функціонування, скільки потенційні цивілізаційні наслідки його розвитку. У такому сенсі ШІ постає не просто як інструмент оптимізації людської діяльності, а як імовірний чинник докорінної зміни співвідношення між людським розумом, технікою та владою. Н. Бостром зосереджує увагу на тому, що перевищення «машиною» людських когнітивних можливостей може супроводжуватися втратою здатності людини не лише контролювати

результати діяльності інтелектуальних систем, а й адекватно передбачати логіку їх подальшого розвитку. Саме тому його підхід акцентує на проблемах безпеки, узгодження цілей, стратегічного прогнозування та відповідальності за конструювання таких систем. У соціально-філософському вимірі дана позиція є значимою тому, що переводить дискусію про ШІ з рівня технічної продуктивності на рівень футурологічних перспектив людства, меж людської автономії та можливих сценаріїв трансформації соціального порядку під впливом надпотужних інтелектуальних агентів, що може перевершити людину за інтелектуальними можливостями та створити екзистенційні ризики. Крізь призму методології еkleктизму дослідження Н. Бострома постає як спроба інтегрувати етичний, соціально-філософський, технофілософський і футурологічний підходи до осмислення ШІ. Такий підхід є методологічно виправданим, оскільки дає змогу розглядати ШІ не лише як технологічний продукт, а як багатовимірний феномен, здатний впливати на майбутнє людства, структури контролю, систему цінностей і цивілізаційний розвиток загалом (Bostrom, 2014).

Ю.Н. Харарі, у своєю чергою, підкреслює, що ШІ змінює не лише економіку чи техніку, а й інформаційні мережі, публічну сферу, механізми влади й самі умови соціального смислотворення. У його концепції ШІ постає як чинник алгоритмізації соціальної реальності, в межах якої посилюється конкуренція за людську увагу, поглиблюється криза демократичних інститутів, а контроль над інформаційними потоками стає визначальною формою влади. Небезпека полягає в поступовому зміщенні центру впливу від людських суб'єктів та інституцій до алгоритмічних систем, здатних формувати суспільні настрої, політичні орієнтації та способи інтерпретації реальності. Отже, теорія Ю.Н. Харарі дає підстави розглядати ШІ як потужний соціокультурний чинник, що впливає на структуру сучасного суспільства, статус людини і характер взаємодії між інформацією, владою та свободою. Саме тому еkleктичний підхід дозволяє інтегрувати різні концептуальні перспективи для цілісного розуміння ШІ як багатовимірного соціокультурного феномена, що впливає не лише на технологічний розвиток, а й на самі засади функціонування сучасного суспільства, демократичних інститутів і людської суб'єктності в цифрову епоху (Harari, 2018; Harari, 2016; Harari, 2024).

Висновки. Порівняльно-аналітичний розгляд цих концепцій дає змогу виявити принципову методологічну обставину: жоден окремий підхід не забезпечує вичерпного пояснення ШІ. Аналітична традиція добре працює з питаннями інтелектуальності, симуляції та логіки машинного мислення, але недостатньо охоплює переживальний і соціальний виміри. Феноменологія та постфеноменологія переконливо показують, як технології перебудовують людський досвід, однак не вичерпують проблеми формальної раціональності й алгоритмічної ефективності. Етика та соціальна філософія виявляють нормативні, політичні й цивілізаційні наслідки розвитку ШІ, але потребують опори на когнітивний і технофілософський аналіз. Саме ця взаємна неповнота підходів і зумовлює потребу в еkleктичній, але концептуально впорядкованій методології.

У підсумку порівняльний аналіз дозволяє виділити щонайменше п'ять базових теорій осмислення ШІ: інтелектуальної еквівалентності (А. Тюрінг), межі симуляції та автентичного розуміння (Дж. Серл), розширенні людського мислення через технічні середовища (Е. Кларк, Д. Чалмерс), технологічній медіації досвіду (М. Гайдеггер, Г. Дрейфус, Д. Айді), штучної агентності, контролю, ризиків і морального статусу ШІ (Л. Флоріді, Н. Бростром, Ш. Валлор, Б. Латур, Ю.Н. Харарі). З огляду на те, що кожна з цих концепцій охоплює лише окремий вимір досліджуваного феномена, жодна з них не може претендувати на самодостатність, тому еkleктичний підхід виявляється методологічно виправданим, оскільки саме він уможливорює інтеграцію різних концептуальних перспектив у цілісне філософське бачення ШІ.

Отже, у межах методологічно еkleктичного підходу філософія штучного інтелекту в контексті взаємодії людини і ШІ дає підстави трактувати штучний інтелект як багатовимірний феномен: інструмент імітації інтелекту, технічного посередництва людського досвіду, елемент розширеної когніції, форму штучної агентності та джерело етичних, політичних і антропологічних викликів. У такому розумінні ШІ не зводиться ані до статусу суто технічного пристрою, ані до образу потенційного людиноподібного суб'єкта, а постає як гібридна форма, що впливає на саме розуміння людини, її пізнавальних можливостей, соціального буття та ціннісних орієнтирів.

Список використаних джерел

- Bostrom N. *Superintelligence: paths, dangers, strategies*. Oxford : Oxford University Press, 2014. 328 p.
- Clark A., Chalmers D. The extended mind // *Analysis*. 1998. Vol. 58, Issue 1. P. 7–19. DOI: 10.1093/analys/58.1.7.
- Dreyfus H. L. *What computers still can't do: a critique of artificial reason*. Cambridge, Mass. : MIT Press, 1992. 354 p.
- Floridi L. AI and its new winter: from myths to realities // *Philosophy & Technology*. 2020. Vol. 33:1-3. DOI: 10.1007/s13347-020-00396-6.
- Floridi L. *The ethics of artificial intelligence: principles, challenges, and opportunities*. Oxford : Oxford University Press, 2023. 243 p.
- Harari Y. N. *21 lessons for the 21st century*. London : Jonathan Cape, 2018. 253 p.
- Harari Y. N. *Homo Deus: a brief history of tomorrow*. London : Harvill Secker, 2016. 448 p.
- Harari Y. N. *Nexus: a brief history of information networks from the Stone Age to AI*. New York : Random House, 2024. 528 p.
- Heidegger M. The question concerning technology // Heidegger M. *The question concerning technology and other essays* / trans. by W. Lovitt. New York : Harper & Row, 1977. 182 p.
- Ihde D. *Technology and the lifeworld: from garden to earth*. Bloomington : Indiana University Press, 1990. 226 p.
- Latour B. *Reassembling the social: an introduction to actor-network-theory*. Oxford : Oxford University Press, 2005. 301 p.
- Searle J. R. Minds, brains, and programs // *Behavioral and Brain Sciences*. 1980. Vol. 3, Issue 3. P. 417–424. DOI: 10.1017/S0140525X00005756.
- Turing A. M. Computing machinery and intelligence // *Mind*. 1950. Vol. LIX, Issue 236. P. 433–460. DOI: 10.1093/mind/LIX.236.433.
- Vallor S. *Technology and the virtues: a philosophical guide to a future worth wanting*. New York : Oxford University Press, 2016. 309 p.

References

- Bostrom, N. (2014). *Superintelligence: Paths, dangers, strategies*. Oxford University Press.
- Clark, A., & Chalmers, D. (1998). The extended mind. *Analysis*, 58(1), 7–19. <https://doi.org/10.1093/analys/58.1.7>
- Dreyfus, H. L. (1992). *What computers still can't do: A critique of artificial reason*. MIT Press.
- Floridi, L. (2020). AI and its new winter: From myths to realities. *Philosophy & Technology*, 33, 1–3. <https://doi.org/10.1007/s13347-020-00396-6>
- Floridi, L. (2023). *The ethics of artificial intelligence: Principles, challenges, and opportunities*. Oxford University Press.
- Harari, Y. N. (2018). *21 lessons for the 21st century*. Jonathan Cape.
- Harari, Y. N. (2016). *Homo Deus: A brief history of tomorrow*. Harvill Secker.
- Harari, Y. N. (2024). *Nexus: A brief history of information networks from the Stone Age to AI*. Random House.
- Heidegger, M. (1977). The question concerning technology. In M. Heidegger, *The question concerning technology and other essays* (W. Lovitt, Trans.). Harper & Row.
- Ihde, D. (1990). *Technology and the lifeworld: From garden to earth*. Indiana University Press.
- Latour, B. (2005). *Reassembling the social: An introduction to actor-network-theory*. Oxford University Press.
- Searle, J. R. (1980). Minds, brains, and programs. *Behavioral and Brain Sciences*, 3(3), 417–424. <https://doi.org/10.1017/S0140525X00005756>
- Turing, A. M. (1950). Computing machinery and intelligence. *Mind*, 59(236), 433–460. <https://doi.org/10.1093/mind/LIX.236.433>
- Vallor, S. (2016). *Technology and the virtues: A philosophical guide to a future worth wanting*. Oxford University Press.

OLGA, KYVLIUK – Doctor of Philosophic Sciences,
 Professor, Head at the Department of Philosophy and Psychology,
 Kyiv University of Intellectual Property and Law (Kyiv, Ukraine)
 E-mail: panyolga@ukr.net
 ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7900-9299>

PHILOSOPHY OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE THROUGH THE PRISM OF METHODOLOGICAL ECLECTICISM: A COMPARATIVE-ANALYTICAL DIMENSION

Abstract

Relevance of the research. The use of artificial intelligence (AI) at the everyday level, as well as in educational, industrial, socio-legal, and other practices, is ceasing to be merely a technical tool for information retrieval, data generation, presentation, and processing. AI is becoming a significant factor of social transformations that affects communication, governance, the public sphere, knowledge production, decision-making practices, research activity, and the ways in which social reality is constructed. In the philosophical dimension, the issue of AI acquires particular theoretical and practical significance, since it concerns not only the mass use of a technological innovation, but also a transformation of the construct of interaction between the human being, society, and technology. Therefore, the need for a philosophical understanding of this issue is evident, while recourse to methodological eclecticism appears justified, as such an approach makes it possible to avoid one-sidedness, reveal the heuristic potential of various philosophical traditions, and form a holistic vision of AI in the context of contemporary social change. The continuous development of AI as a sociocultural phenomenon requiring philosophical reflection, together with its practical application in all spheres of human life, gives rise to a number of problematic inquiries concerning the ontological status of AI and the methodology of its study within the humanities. In contemporary philosophical discourse, the problem of AI is examined through the prism of social philosophy, philosophy of science and technology, phenomenology, ethics, and related approaches. Conceptual approaches to the understanding of AI are presented in the works of A. Turing, J. Searle, A. Clark, D. Chalmers, H. Dreyfus, D. Ihde, L. Floridi, Y. N. Harari, N. Bostrom, S. Vallor, B. Latour, M. Heidegger, and J. Habermas, each of whom emphasizes only certain aspects of the problem. This testifies to the need for a comparative-analytical synthesis of existing approaches and confirms the methodological expediency of turning to eclecticism as an ordered research strategy. The purpose of the article is to substantiate the methodological validity of an eclectic approach in the philosophy of AI through a comparative-analytical examination of fundamental AI concepts and the identification of their heuristic potential for a holistic understanding of the interaction between the human being and AI. The article proceeds from the premise that AI is a multidimensional phenomenon combining cognitive, anthropological, technocratic, socio-philosophical, and ethical dimensions. It is shown that the comparative-analytical approach focuses on the problems of intelligence, thinking, and the simulation of mind; the phenomenological approach addresses the transformation of human experience and technical mediation; the socio-philosophical approach points to changes in communicative practices, mechanisms of power, and the status of the human being in an algorithmized society; while the ethical approach concentrates on the issues of responsibility, control, and normative regulation. It is substantiated that methodological eclecticism in AI research is not an arbitrary combination of heterogeneous concepts, but an ordered research strategy that makes it possible to integrate the heuristic capacities of different approaches in accordance with the complexity of the object under study. **Conclusions.** The philosophy of artificial intelligence in contemporary scholarly philosophical discourse is developing under conditions of methodological eclecticism, since individual conceptual approaches do not provide a sufficiently comprehensive explanation of this phenomenon. It is argued that methodologically ordered eclecticism is a justified mechanism of comparative-analytical AI research, since it contributes to a holistic understanding of its nature, functionality, and impact on the human being and society within the context of the humanities.

Keywords: artificial intelligence, methodological eclecticism, comparative-analytical approach, human being, philosophy of artificial intelligence.

© The Authors(s) 2026

This is an open access article under
 The Creative Commons CC BY license

Received date 22.12.2025

Accepted date 20. 01.2026

Published date 20.02.2026

How to cite: Кивлюк, Ольга. Філософія штучного інтелекту через призму методологічної еkleктики: порівняльно-аналітичний вимір. HUMANITIES STUDIES: Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia: Publishing house «Helvetica», 2026. 26(103). P. 40–46
 doi: <https://doi.org/10.32782/hst-2026-26-103-04>